

Aftenposten Søndag 31. desember 1995

Quisling og Terboven Om å holde seg til fakta

Av Lars Reiermark, Asker

Forskeren og historikeren Odd V. Aspheim synes i et innlegg 13.12. å mene at jeg leser for fort og derfor trekker feil slutning. Uansett hva Aspheim måtte mene, har jeg sans for nyanser og reflekterende innslag vedrørende vår historie, men da må det være snakk om tungtveiende og betydelige nyanser som kan tilføre historien noe nytt. Jeg kan altså ikke se at Aspheim ved sin kronikk 31.10. eller ved sitt innlegg 13.12. på noen måte gjør det, og jeg skal begrunne det.

Forholdet var at etter 1943 og Stalingrad var det ikke lenger snakk om hvorvidt Tyskland ville vinne eller tape krigen. Utfallet var gitt, det eneste som ikke ennå var avgjort, var hvor lenge Tyskland ville kunne holde ut. I Tyskland selv ga dette seg utslag i attentatet på Hitler i 1944, da selv tyske offiserer oppfattet at med mindre man kvittet seg med nazismen og alt dens vesen, ville Tyskland selv gå under med de følger det ville få for den tyske nasjon og det tyske folk.

Når vi i dag kjenner fasit, er det fristende å sitere Aspheim når han skriver om møtet mellom Quisling og Hitler, hva de diskuterte, og særlig hva Quisling forventet eller ikke forventet: «Sjansene under de omstendigheter som der utredes nærmere, besto utelukkende i justeringer i det tyske styret i Norge og av visse sider ved dets politikk. Herunder respekt fra Reichskommissariat for det løftet om norsk selvstendighet etter Tysklands seier som Hitler selv hadde gitt.» Hvem i all verden trodde i 1944 på Tysklands seier? Jeg kjenner ingen, bortsett fra kretsen rundt Quisling og hans menn, og de hadde i virkeligheten intet valg. Det er dette forræderiets vesen og ansvar som Hjemmefrontens parole fra 1944 handler om.

Derfor var det viktig for NS å fremstille det slik at uansett hva man gjorde, handlet man i norske interesser, og så når det gjaldt å klage på Terboven.

Men hvem trodde vel at det ville ha noen reell hensikt på et så sent tidspunkt? Det er mulig at visse medlemmer av det daværende «statsbærende parti» trodde det, men å fremstille et møte mellom Quisling og Hitler med klager på Terboven som «Quislings forspilte sjanse», er å skyte langt over målet. Det nytter heller ikke å vise til at Bormanns notater er borte, slik at man aldri får rede på hva Hitler konkret forestilte seg i form av ubehagelige følger for Herr Reichskommissar. Vi kjenner resultatet som vi fikk føle det da. Hitler beholdt Terboven fordi han var øverste politiske og statsrettslige representant for Hitler i Norge. Når Aspheim sier at Hitler selvfølgelig ikke ville foreta seg noe som ville svekke de tyske militære interesser i Norge, og at «Noe slikt lå heller ikke innenfor Quislings mål», samtidig som han hevder at Quisling hadde en historisk sjanse til å få en reell endring, viser dette både en utrolig naivitet hos NS den gang og hos Aspheim i dag. Hva var det man forsøkte å oppnå, bortsett fra økt innflytelse og legitimitet, og var det i så fall mulig? Aspheim burde vite at krig ikke er noe annet enn politikk på en annen måte – den sterkeste rett i kraft av militær styrke.

Altså, siden Hitler ikke ønsket endringer, rett og slett fordi situasjonen ikke tillot det, forble den onde ring sluttet, og Norges stilling vis-à-vis Tyskland lå fast. Det samme gjorde Quislings stilling. Han var låst, og han likte det dårlig, men enda verre, han kunne ikke gjøre noe med det.

Om Quislings intensjoner med en tysk-norsk fredsslutning mener Aspheim at jeg vet like lite som de fleste. Forholdet er jo at selv om Quisling i brev til Lammers av 2.8.41 tar endel forbehold, avventet jo ikke Quisling fredsslutningen og den tilnærmede legitimitet han søkte i form av endret status for de tyske styrker. Tvert imot, til tross for manglene fredsslutning og til tross for fortsatt tysk okkupasjon og Reichskommissars stilling, underskrev han den 14. august 1943 en ny «midlertidig lov om tiltak til opprettelse av ro og orden i krigstid», som bl.a. gikk ut på at Norge var i krig med Sovjet-Samveldet, og de med dette forbundne stater, dvs. våre allierte og den lovlige norske regjering i London inkludert. Sterk kost, og derfor også medtatt i taltalen mot Quisling under pkt. V, litra d, alt under henvisning til straffelovens

paragraf 233. Når Aspheim insinuerer, og sogar skriver rett ut, at aktoratet «luket» bort viktig bevis på Quislings hensikter under rettssaken mot ham i 1945, er nok ikke dette helt riktig. Det riktige er vel at Quisling selv ved sine handlinger senere enn 2.8.41, herunder ved sin signatur på loven av 14.8.43, forspilte all påstått troverdighet på dette punkt.